

Social Work & Education

© SW&E, 2018

Олійник, Г. (2018). Соціальна робота з малозабезпеченими верствами населення як спосіб подолання бідності, *Social Work and Education*, Vol. 5, No. 2., pp. 28-34.

СОЦІАЛЬНА РОБОТА З МАЛОЗАБЕЗПЕЧЕНИМИ ВЕРСТВАМИ НАСЕЛЕННЯ ЯК СПОСІБ ПОДОЛАННЯ БІДНОСТІ

Галина Олійник,

*кандидат педагогічних наук,
викладач
кафедра соціальної педагогіки
і соціальної роботи
Тернопільський національний
педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
м. Тернопіль, Україна*

galochka_ua@ukr.net

УДК 364-781-05834

DOI: 10.25128/2520-
6230.18.2.3

Article history:

Received: April 16, 2018

Ist Revision: April 30, 2018

Accepted: May 24, 2018

Анотація. Бідність в Україні набула значних масштабів та темпів розвитку, що є серйозною політичною та соціально-економічною проблемою, тому необхідно чітко визначити стратегію подолання бідності та мінімізувати темпи її ескалації та розвитку. У статті здійснено аналіз соціальної роботи з малозабезпеченими верствами населення як способу подолання бідності, розкрито поняття «соціальний захист», який є системою державного гарантування прав громадян України на матеріальне забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законодавством України. Охарактеризовано основні напрями діяльності держави у сфері соціального забезпечення. Проаналізовано систему соціального захисту, яка містить три складові, а саме: соціальна допомога, соціальне страхування, соціальна справедливість. Висвітлено шляхи вдосконалення системи соціального захисту в Україні.

Ключові слова: малозабезпечені верстви населення; соціальна робота; подолання бідності; соціальний захист; соціальне забезпечення; допомога.

Вступ

Одним із найважливіших питань сьогодні для України є подолання бідності. Декілька років тому точилися дискусії навколо цього питання. Зараз масове поширення та довготривалий характер бідності є беззаперечними. Він потребує негайних змін.

Актуальною темою сучасності є проблема бідності. Це для України є фактором поляризації суспільства, його поділу на дуже багатих і бідних. Рівень бідності в Україні, проаналізувавши статистичні дані за відносним критерієм, становить 24,1%, що на 11,0 % вище, ніж у країнах ЄС. Якщо оцінювати українців за загальноєвропейськими критеріями, то бідних в країні нараховується майже 80% (методика ООН).

Малозабезпеченість в Україні є однією з основних проблем. Тому Кабінет Міністрів України затвердив Стратегію подолання бідності до 2020 року, головною метою якої є поетапне зниження в Україні масштабу бідності, соціального відчуження і впровадження нових механізмів її запобігання.

На жаль, подолати бідність в Україні заважає безліч факторів, а специфіка її подолання, повинна перш за все, бути спрямованою на створення відповідної виконавчої, законодавчої, нормативно-правової бази.

Отже, соціальна робота належить до числа професій, які виникли і розвиваються на основі замовлення суспільства щодо створення системи соціальної допомоги малозабезпеченим верствам населення.

Незважаючи на великі кроки зроблені у напрямі подолання бідності, сама проблема є одним із найбільш актуальних питань.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Проблема бідності в умовах глобалізації перебуває у центрі уваги провідних вітчизняних та зарубіжних вчених, як А. Вайдьянатхана, О.М. Бородіної, Л.Кормич, К. Верфа, Е.Гансова, І.Ф. Гнибіденко, С. Калініної, В. Куценко, Е. Лібанової, Р. Нурсєва, М. Папієва, І. Прибиткової, Т. Репіної, А. Сена, Л. Черенько.

У роботах зазначених вчених досліджувалися як методологічні підходи до визначення бідності, так і особливості прояву цього явища в Україні та за рубежом.

Метою статті є висвітлити соціальну роботу з малозабезпеченими верствами населення як спосіб подолання бідності.

Завдання дослідження:

— розкрити зміст роботи соціального працівника з малозабезпеченими верствами населення;

— здійснити аналіз поняття «соціальний захист», який держава гарантує бідним та малозабезпеченим особам

Методи дослідження: теоретичні (аналіз наукової літератури з досліджуваної проблеми); емпіричні (спостереження, порівняння, узагальнення).

Виклад основного матеріалу

У здійсненні соціальної роботи з бідною та малозабезпеченою категорією населення провідну роль відіграє соціальний працівник.

Він у роботі з бідною та малозабезпеченою категорією населення виконує велику місію. Без нього сучасне суспільство не може обійтися. У цьому передують дуже багато причин, які сформовані в нашому суспільстві, які існують і прийняті в усьому світі. Тому [соціальна політика](#) сучасна не може вибудовуватися без соціальних працівників (Грибіденко І. Ф., 2009, с. 101).

Потрібно повністю міняти саму структуру надання допомоги. Будемо робити ставку на самодопомогу, допомагати людям. Вони повинні зрозуміти, чому так живуть. Як треба виправити це за допомогою сім'ї і себе самого. Саме соціальні працівники повинні терпляче і наполегливо пояснювати населенню, що бідність – це не вирок. З нею можна боротися за допомогою різних засобів...

Від малозабезпеченості ніхто не захищений. Нагрянути може і хвороба, і слабкість.

Сьогодні наше суспільство не зовсім готове до вирішення питань бідності. Багато громадян дуже пасивні, отримують від держави допомогу. У першу чергу, тут заслуга засобів масової інформації.

Допомога малозабезпеченим особам призначається і виплачується грошима. Населення, яке постійно проживає на території України і має середньомісячний сукупний дохід, нижчий від прожиткового мінімуму для сім'ї.

Малозабезпечені особи – це особи, які з поважних або незалежних від неї причин, має середньомісячний сукупний дохід, нижчий від прожиткового мінімуму для сім'ї. Право на цю допомогу залежить не лише від доходів, але і від її майнового стану, зайнятості працездатних членів сім'ї та інших факторів (Лібанова Е., 2004, с. 82-89).

Соціальні працівники, у роботі з бідними людьми, перш за все, вивчають той аспект, що люди, які перебувають за межею бідності, не мають доступу до багатьох послуг, а саме: медичних та освітніх. На жаль, вони не знають про свої права, можливості та пільги.

Отже, соціальний працівник повинен допомогти у вирішенні цих нагальних проблем. Бо з однієї точки зору фахівець повинен поєднувати в собі кілька ролей, бо він працює з людьми. Він виступає, як посередник, який веде [переговори](#). А посередник, це той, хто домовляється про можливість отримання тих чи інших послуг, чи пільг з офіційними структурами. І це той, хто, з іншого боку, визначає [ресурси](#) і можливості сім'ї і мотивує її на участь у цих [зустрічах](#).

Соціальний працівник, безперечно, є супроводжуючим, тобто тим, хто реально відстежує, як відбуваються просування сім'ї за всіма цими установами, як відбувається взаємодія, здійснюється [контроль](#) та підтримка.

Крім того, він виступає, як довірена особа родини. Адже знає реальну ситуацію сім'ї. Його хвилюють складні життєві обставини.

Щоб забезпечити ці сім'ї реальною допомогою, соціальний працівник повинен освоювати нові знання і навички. Фахівець повинен взяти на себе функцію посередника між родинами та різними організаціями. Тим самим

виробити інший підхід, інше ставлення, інший [стиль спілкування](#) з цими сім'ями. Тобто [спілкуватися](#) з ними не з точки зору вчителя або судді, а того, хто знає все, або того, хто може сказати, як правильно і як неправильно, або з позицій партнера чи посередника. Крім цього, йому потрібні додаткові [професійні](#) вміння, знання з юридичних питань, соціального захисту, навички встановлення контакту з сім'єю, мотивація членів сім'ї на зміни і навички безоціночного спілкування (Савинов А. Н., 2003, с. 48-50).

Держава гарантує бідним та малозабезпеченим особам соціальний захист, який забезпечується шляхом надання їм грошової допомоги у розмірі не нижчого від прожиткового мінімуму відповідно до Закону України «Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям».

Основною складовою, що обумовлює зміст категорії – це є соціальний захист. Все своє життя кожна людина знаходиться в небезпеці настання обставин, які можуть вплинути на стан її здоров'я. Все це може призвести до втрати працездатності та позбавлення заробітку – основного джерела засобів до існування. Обставини можуть бути різні, а саме: хвороба, інвалідність, старість. Як наслідок, в деяких категоріях громадян недостатньо коштів, щоб забезпечити себе та свою сім'ю життєво необхідними благами. Дуже важко подолати ці обставини самотійно особа не може, бо вони визначаються об'єктивними соціально-економічними умовами, які тісно пов'язані з трудовою діяльністю. Вони майже не залежать від волі особи. Але ці обставини впливають на соціальну стабільність суспільства. Тому держава бере на себе певну відповідальність за їх настання і створює систему соціального захисту, здійснює комплекс заходів, які спрямовані на забезпечення нормальних соціальних умов у країні та об'єднані у рамках соціальної політики держави, яка покликана забезпечити всі потреби людини (Грибіденко І. Ф. – 2009, с. 98).

Конституція України (ст. 46) встановила право громадян на соціальний захист як об'єкт державного управління, який є системою економічних, правових та організаційних заходів держави щодо забезпечення соціальних прав і гарантій людини й громадянина (Конституція України, 1996, с. 36). Соціальне забезпечення – це важлива складова соціального захисту. Основні напрями діяльності держави у сфері соціального забезпечення є такі:

- реформа системи соціального страхування;
- реформа пенсійного забезпечення;
- реформа системи соціальної допомоги;
- удосконалення системи соціального захисту інвалідів, ветеранів війни та праці;
- соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок техногенних та екологічних катастроф;
- удосконалення системи охорони здоров'я. Якщо джерелом фінансування системи соціального забезпечення є державний бюджет, то система соціального захисту, крім державного бюджету, може фінансуватися з місцевих бюджетів. Система соціального захисту має три складові:

– соціальна допомога – підвищення рівня споживання незаможних сімей шляхом зниження рівня споживання більш заможних сімей через надання першим адресних допомог;

– соціальне страхування – захист громадян від настання соціальних ризиків, зокрема, втрати працездатності та самої роботи, шляхом участі в програмах соціального страхування, в яких страхові виплати тісно пов'язані зі страховими внесками;

– соціальна справедливість – матеріальна або фінансова компенсація особам, які постраждали від непередбачуваних подій (природних і техногенних катастроф). Соціальний захист – це діяльність держави, що забезпечує підтримання оптимальних умов життя при задоволенні потреб особи в належному матеріальному забезпеченні із спеціальних фондів через індивідуальну форму розподілу замість оплати праці чи як доповнення до неї у випадку, коли особа або сім'я є малозабезпеченою (Ганслі Теренс М., 1996, с. 67-75)

На основі вище сказаного, доцільно запропонувати такі шляхи вдосконалення системи соціального захисту в Україні:

– збільшити значення місцевих органів влади в розв'язанні проблем соціального захисту через формування ефективної структури управління; забезпечення необхідних фінансових ресурсів, розширення переліку соціальних послуг, які надаються на місцях; підвищення кваліфікації соціальних працівників;

– підвищити роль недержавних громадських організацій у формуванні системи соціального захисту населення в Україні; створити мережу державних консультативних служб, залучати громадські організації з метою широкого інформування громадян про їхні права й обов'язки у сфері надання державної соціальної допомоги;

– покращити адресний характер соціального захисту незахищених верств населення шляхом удосконалення методологічних підходів до визначення показників бідності, встановлення єдиних критеріїв оцінки майнового стану сім'ї для визначення права на призначення певного виду соціальної допомоги, спрощення процедур надання соціальної допомоги;

– удосконалити нормативно-правову базу соціального захисту в частині запровадження єдиного соціального внеску, розробити нормативно-правові основи благодійності;

– передбачити певні податкові пільги при запровадженні в життя соціальних проектів та програм;

– зміцнити активну складову соціального захисту шляхом продуктивної, спрямованої політики зайнятості

Отже, соціальний захист – це система державного гарантування прав громадян України на матеріальне забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законодавством України. Тому рівень життя людей, які позбавлені можливості

брати участь у суспільному виробництві і не мають змоги самостійно забезпечувати належні умови життя, повністю або значною мірою залежить від держави.

Висновок

Безперечно, бідність є одним з головних питань не тільки серед соціально-економічних проблем в Україні, а і в соціальній роботі. Різкий стрибок рівня бідності в Україні зумовлений тими ж причинами, які є основними проблемами економічного і соціального життя країни. На жаль, істотних зрушень у проблемі боротьби з бідністю в нашій країні поки що не досягнуто. Хоча Україна – держава з величезним потенціалом, який може бути повністю реалізованим при розумному розпорядженні фінансів. При цьому вся необхідна законодавча та нормативно-правова база для такої боротьби вже створена. Хочеться вірити, що ХХІ століття – це боротьба з бідністю, яка стала однією з найголовніших проблем і найбільш важливим завданням соціальної роботи і політики в нашій країні.

Література

- Ганслі Теренс, М.(1996). Соціальна політика та соціальне забезпечення за ринкової економіки. К. :Либідь, 210.
- Грибіденко, І. Ф. (2009). Соціальний захист населення. Україна. (12), 95-101.
- Конституція України. (1996). Відомості Верховної Ради України, 36.
- Лібанова, Е. (2004). Ринок праці та соціальний захист. К. : Основа, 255.
- Савинов, А. Н. (2003) Организация работы органов социального обеспечения. М. : Инфра, 256.

SOCIAL WORK WITH LOW INCOME POPULATIONS AS THE WAY TO OVERCOME POVERTY

Halyna Oliynyk, candidate of Pedagogical Sciences, Lecture of the Department of Social Pedagogy and Social Work Ternopil Volodymyr Hnatyuk National Pedagogical University, Ternopil, Ukraine
galochka_ua@ukr.net

***Abstract.** Poverty in Ukraine has become significant in scale and pace of development, which is a serious political and socio-economic problem. Therefore, it is necessary to clearly define a strategy for poverty eradication and to minimize the rate of its escalation and development the article analyzes social work with low-income groups of the population as a way of overcoming poverty, discloses the concept of "social protection", which is a system of state guarantee of the rights of Ukrainian citizens to provide them with material support in the event of full, partial or temporary disability, loss of breadwinner, unemployment from independent from them circumstances, as well as in old age and in other cases stipulated by the legislation of Ukraine. The system of social protection, which has three components: social assistance, social insurance, social justice, is analyzed. The ways of improving the system of social protection in Ukraine are highlighted. The main directions of the state's activities in the field of social security are characterized, namely: the reform of the social insurance system; pension reform; reform of social assistance system; improvement of the system of social protection of invalids, veterans of war and labor; social protection of citizens who suffered as a result of man-made and ecological disasters; improvement of the health care system.*

***Keywords:** of scanty means layers of population; social work; overcoming of poverty; social defence; public welfare.*

References

- Hansley Terence, M. (1996). Social Policy and Social Security in a Market Economy. K.: Lybid, 210 .
- Gribidenko, I. F. (2009). Social protection of the population. Ukraine. (12), 95-101.
- The Constitution of Ukraine (1996). Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine, 36.
- Libanova, E. (2004). Labor market and social protection. K. : Basis, 255.
- Savinov, O. M. Organization of work of social security bodies. M. Infra, 256.

Стаття надійшла в редакцію: 16 квітня, 2018